

GALERIJA
Zgornji trg
ŠENTJUR

AKVARELNI BLOK DR. HERBERTA KARTINA

4. februar – 4. marec 2020

UVODNIK

mag. Gojko Zupan

INDOK center,

Direktorat za kulturno dediščino,

Ministrstvo za kulturo

Ljubljana, 15. januarja 2020

Akvarelni blok s podobami Šentjurja in njegove okolice dr. Herberta Kartina je dragocen del naše kulturne dediščine. Shranjen je v Informacijsko-dokumentacijskem centru Direktorata za kulturno dediščino Ministrstva za kulturo. Ni slučaj, da je uvrščen med pomembne dokumente za varovanje dediščine. Sam po sebi je premična dediščina, ob tem pomemben dokument nepremične in nesnovne kulturne dediščine. Zvezek s podobami je unikaten tudi kot pričevanje domačina, kakor to zaznamo ob listanju med 39 akvareli.

Tehnika akvarela je bila, posebej v času, ko še ni vsak posameznik imel svojega telefona s fotografskim aparatom, pomemben del beleženja našega prostora: pogleda na krajino, cerkev, hišo ali ljubljeno osebo. Enostavna črna risba je nedvoumen temelj podob v obravnavanem bloku. Barve dodajajo novo razsežnost, domačnost konkretnega prostora in časa.

Beleženje z akvareli se je v Evropi razcvetelo po renesansi, v severnih krajih zlasti pod vplivom Albrechta Dürerja. Pri šolanih ljudeh obeh spolov je znanje risanja, vključno z akvareli, vse od 18.

stoletja naprej sodilo v splošno izobrazbo. Risala so meščanska dekleta, plemkinje, podobno kot Goethe, Plečnik ali Cankar. Kartin je med februarjem 1948 in februarjem 1953 premišljeno izbiral značilne motive svojega bivanjskega okolja in jih z vsemi elementi oblik in velikosti stavb, njihove lege in medsebojnih razmerij ohranil za bodoče rodove. Zavestno je upodobil ambiente kot dokumente, saj je akvarele datiral in označil natančne lokacije, včasih celo imena stavb. Neobičajno veliko je podob cerkva na širšem območju Šentjurja. Ob njih izstopajo ulične vedute ali posamezne izbrane, značilne hiše. Avtor je risal v različnih letnih časih. Srečal se je s pomladnim brstenjem, poletnimi sencami ali romantično zasneženimi strehami. Za preprostimi potezami čopiča in barvami je iskreno pričevanje človeka, ki odgovorno ohranja vzdušje svoje in naše kulturne dediščine. V novem tisočletju lahko s sodobno tehnologijo sledimo Kartinu in dediščino svojega časa beležimo za svoje vnuke. Razstava je spodbuda za razmislek o dediščini našega predhodnika in nas vseh ter našem odnosu do nje.

HERBERT KARTIN (1884–1958)

dr. Borut Batagelj,
Zgodovinski arhiv Celje

Herbert Kartin se je rodil 2. novembra 1884 materi Mariji in očetu Francu v Šentjurju ob Južni železnici. Oba starša sta izvirala iz trgovskih družin, oče Franc je bil trgovec v Šentjurju, mati pa je izhajala iz premožne braslovške družine Pauer. Osnovno šolo je Herbert končal v Šentjurju, leta 1896 nadaljeval gimnazijsko izobraževanje v Mariboru in leta 1904 maturiral. Leta 1905 se je vpisal na pravno fakulteto v Gradcu, kjer je leta 1910 promoviral. Po zaključku študija je bil zelo kratko obdobje (od 1. do 25. septembra 1910) praktikant na okrožnem sodišču v Celju. Kljub temu da je že bil pravnik, ga je verjetno družinska trgovska tradicija pripeljala do tega, da je leta 1911 na Dunaju opravil še enoletni trgovski tečaj. Od marca do julija 1912 je služboval na Dunaju kot bančni uslužbenec, kariero pa je nadaljeval na podobnem mestu v Ljubljani do maja 1913. Četudi je Herbert očitno iskal priložnosti v civilnih službah, so bile njegove prve malo daljše zaposlitve vezane na vojsko. Najprej je pričel službovanje na garnizijskem sodišču v Trstu kot poklicni avditorski

aspirant, nadaljeval v Ljubljani, leta 1914 pa je na Dunaju opravil še državni izpit za vojaškega sodnika. Leta prve vojne so ga vodila skozi Celovec, Trst in Sarajevo na vzhodno/rusko fronto, od koder se je ob koncu vojne skozi Odeso vrnil v domovino. Tudi po vojni je v novi Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev še nekaj let nadaljeval poklicno pot kot sodnijski kapetan v okviru delovanja vojaških sodišč, najprej v Ljubljani, aprila 1919 pa je bil premeščen k vojnemu sodišču za častnike v Beograd. Od 1. avgusta 1919 do maja 1921 je deloval na vojnem sodišču v Skopju. Tu je bil razrešen vojaške službe in takrat se je pričela njegova odisejada v uradniških vodah.

Leta 1922 je bil imenovan za provizoričnega okrajnega komisarja na Ptuj. Leta 1924 mu je minister za notranje zadeve dodelil službovanje pri sreskem poglavarstvu v Šmarju pri Jelšah, leta 1927 pa je po bil razrešitvi Frana Hrašovca postavljen za upravitelja sreskega poglavarstva v Šmarju. Obdobje delovanja v Šmarju je najbrž najbolj

zaznamovalo njegovo poklicno pot, saj se je tu v najboljših uradniških letih še najdlje zadržal. Kot je zapisal v enem od pisem: »Povdarjam tudi, da sem se kot upravni uradnik s tem večjo vnemo posvetil delu za ljudstvo in državo, ker mi je v bližini teh krajev tekla zibelka in sem bil vsled tega na te kraje zelo navezan in gojim do njihovega dobrega prebivalstva veliko ljubezen, ki je upravnemu uradniku le v korist.« Leta 1932 je bil brkati Herbert, kot beremo z njegove državljanske izkaznice, 172 cm visok, rjavih oči, sivkastih las, še kako pri močeh, tako da ga prav nič ni razveselil odlok, ki ga je 26. marca 1932 upokojil. Kot je zapisal v prošnji ministrstvu za notranje zadeve v Beogradu 27. maja 1932: »Ta upokojitev ne pomeni zame samo prekinitev izpolnjevanja življenjskega cilja in življenjskih nalog, temveč tudi zrušenje eksistenčne podlage ... / ... Tudi v duševnem oziru je postal z upokojitvijo moj položaj kritičen in skoro nevzdržen, kajti umstveno in fizično čutim še veliko željo po udejstvovanju in delu nasploh. Upokojitev pa me sili v monotonijo

brezdelja, katero bi moral kot samec še bolj občutiti.« K prošnji za reaktivacijo je priložil tudi zdravniško spričevalo, vse skupaj pa ga je nato posrkalo v novo epizodo uradniškega popotovanja po tedanji kraljevini. Prošnja mu je bila ugodena in oktobra 1932 je bil postavljen za banskega svetnika pri Kraljevski banski upravi Moravske banovine v Nišu, nato je bil aprila 1933 premeščen v Split, maja 1934 pa je dobil »prekomando« in pričel službo kot sreski načelnik v Dolnji Lendavi. Septembra 1935 je bil spet premeščen, tokrat za sreskega načelnika v Črnomelj. Kot sreski načelnik in pravnik je v nekaterih krajih delovanja prevzemal tudi razne funkcije državnega nadzornika pri različnih podjetjih in več hranilnicah. Oktobra 1936 je bil premeščen v Ljubljano in pričel delovati pri Kraljevski banski upravi Dravske banovine. A tudi ta epizoda je krajša, saj je bil avgusta 1937 ponovno imenovan za sreskega načelnika v Šmarju pri Jelšah. To je tudi njegovo zadnje daljše poklicno obdobje, v katerem so ga po službenih ocenah nadrejeni ocenjevali

DR. HERBERT KARTIN IN IPAVČEVA HIŠA

Jože Rataj,

Pokrajinski muzej Celje

Dr. Herbert Kartin, rojen v družini trgovca v Šentjurju, je skupaj z bratom Jožetom leta 1937 kupil hišo, v kateri sta bila rojena dr. Benjamin in dr. Gustav Ipavec. S tem nakupom sta Kartina rešila enega najpomembnejših objektov šentjurskega Zgornjega trga. Hiša, ki je po smrti Franca in Katarine Ipavec prešla v last njunih hčera in pozneje družine Čampa, je bila namreč več kot desetletje prepuščena žalostnemu propadanju. Po letu 1927, ko je lastnik objekta postal Evgen Čampa, je bila hiša v glavnem prazna. Lastnik ni vedel, kaj storiti s stavbo, zato se je konec leta 1936 odločil za prodajo. To naj bi, kot je v Spomenici, izdani ob 200-letnici Ipavčevega doma zapisal Jože Kartin, pomenilo njen propad, saj jo je zaradi finančne stiske hotel prodati človeku, ki bi jo preuredil v goveji ali svinjski hlev. Te trditve niso prepričljive; na hiši so namreč 13. maja 1934 odkrili spominsko ploščo dr. Benjaminu in dr. Gustavu Ipavcu. Omenjeno Spomenico, ki se je ohranila v zapuščini dr. Herberta Kartina, zdaj hrani Zgodovinski arhiv Celje.

V zemljiški knjigi trga Šentjur je bil kot lastnik hiše vpisan dr. Herbert Kartin od 26. novembra 1936 dalje. Brata Kartin sta bila na Ipavčevo hišo čustveno zelo navezana, saj so bili njeni prejšnji lastniki – družini Ipavec in Čampa – njuni daljni sorodniki. Ana, stara mati bratov Kartin, rojena Čampa, je bila sestra Alojza, moža Žanete Čampa, rojene Ipavec. Obenem sta se zavedala tudi kulturne in arhitekturne vrednosti Ipavčeve hiše, kar potrjuje del zapisa Jožeta Kartina: “... Vsa šentjurska inteligenca in ves muzikalni svet se je oddahnil...”. Po nakupu sta se brata Kartin lotila temeljite prenove in k sodelovanju pritegnila arhitekta Jožeta Plečnika, soseda Jožeta Kartina v Trnovem v Ljubljani. Plečnik je sodeloval pri načrtovanju prenove same hiše in vrta z lipo in vodnjakom. Uredili so notranjost hiše, kjer je Plečnik v svojem načrtu prenove ohranil bidermajerske peči, mostovž ter načrtoval mansardne sobice na podstrešju. Toda zanos prenove, v katero sta brata vložila 380.000 takratnih dinarjev je kalila bližajoča se vojna. Hiša je ostala prazna,

Sentjur hst. 19

27. II. 1948

dr. Herbert Kartin je bil mobiliziran v staro jugoslovansko vojsko. Po razsulu vojske se je umaknil pred Nemci k bratu v Ljubljano. Opremo Ipavčeve hiše so po nemški zasedbi skorajda v celoti prepeljali v Bistrico ob Sotli, kjer je ostala do konca vojne. O ohranjeni zapuščini in vračilu le te pričajo številni dokumenti v Kartinovi zapuščini, ki jo hrani Zgodovinski arhiv v Celju. V zvezi s hišo je zanimiva zgodba o pomembnem spomeniku premične kulturne dediščine – kipcu princa Julij –Klavdijskega doma, ki ga domačini poznamo po imenu Druza Germanik. Gre za 13 cm visok bronast kipec, ki ga je leta 1921 našel na svojem posestvu Jakob Vovk iz Podgorja pod Rifnikom. Kipec je, kot poroča Herbert v svojih zapisih, s pomočjo oskrbnika Ivana Šantelja zabetoniral v betonski blok, ki sta ga zakopala v kleti Ipavčeve hiše. Ko se je v hišo vselil nemški župan so zaradi izdaje betonski blok izkopali. Nepoškodovan kipec je Gauleiter Uiberreither odnesel v Gradec, od tam pa je prišel v last nemškega generala Himmlerja. Po končani vojni naj

bi kipec odnesli v Veliko Britanijo, od tam pa je bil po posredovanju kraljevega dvora v Londonu vrnjen v domovino. Izročili so ga Narodnemu muzeju Slovenije v Ljubljani in njegov lastnik dr. Herbert Kartin je zanj prejel odškodnino v znesku 100.000 dinarjev.

Vso to dogajanje je zaznamovalo tudi odnose med brati Kartin. Herbert, ki je z izjemo bronastega kipca dobil vrnjeno celotno opremo iz Ipavčeve hiše, je vse bolj tonil v spore s svojimi sorodniki. Z bratom Jožetom sta najprej sprejela sklep o vzajemnem dedovanju, toda pozneje ga je Herbert preklical in za univerzalnega dediča določil mladega premožnega kmeta, ki ni bil njegov sorodnik. Po Herbertovi smrti je prišlo do izpodbijanja oporoke, tako da je zapuščino za 500.000 dinarjev odkupnine na koncu dobila nečakinja Jožefa Kartin iz Poljskave. Lastnica v hiši ni stanovala, ampak jo je oddajala v najem. Pri tem ni imela srečne roke; stanovalec v zgornjem nadstropju in mansardi je bil namreč duševni bolnik, ki je hotel zakuriti v stanovanju kar na tleh. Kupčke različnega

gorljivega materiala si je že pripravil in le srečnemu naključju se velja zahvaliti, da so mu namero še pravočasno preprečili in tako hišo z dokumenti vred rešili.

Nekateri dokumenti, ki so se ohranili v zapuščini dr. Herberta Kartina, so preko dedičev (predvsem nečakinje Pepce) našli pot v Trubarjev antikvariat v Ljubljani. Tam so jih odkupili in so zdaj shranjeni v Zgodovinskem arhivu v Celju, del gradiva pa je ostal razmetan po hiši vse do odločitve Občine Šentjur, da hišo odkupi in v njej uredi muzej. Nekaj ga je še utegnil prevzeti Zgodovinski arhiv Celje, medtem ko se je del gradiva izgubil pri neznanih zasebnih lastnikih in je še danes nedostopen.

Jože Kartin je o svojem vse bolj čudaškem bratu Herbertu, ki je kljub svojim posebnostim želel ustvariti pomembno zapuščino, zapisal: »Mesto, da bi srečni stanovalec vedel ceniti to, kar je tisočem bilo uničeno in požgano, se tega ni

zavedal. Pokazal je vsej preteklosti hrbet, prekinil zveze s skoraj vsem Šentjurjem in sorodniki; tam pod daljnim Kalobjem je utopil vse bivše ideale v ogabni šmarnici ...«

Na srečo pa so se ohranili nekateri drobci, npr. pričujoči akvareli, delo dr. Herberta Kartina. V enem od svojih zadnjih zapisov je dr. Herbert Kartin zapisal: »Tako smo v grobih orisih predelali in skicirali domačo zgodovino, katere bi bilo dovolj za obsežno knjigo. Odvzem kipa in surovo postopanje pri tej priliki pa me je temeljito ozdravilo, da bi se še pečal z mislijo, izdati tako kroniko. Ves moj zgodovinski material 16 zvezkov bo pa po moji smrti propadel.«

Naj ta drobec zapuščine, ki jo je ustvaril, predstavlja časten spomin na znamenitega šentjurskega rojaka dr. Herberta Kartina – osebnost, ki jo je šentjurski zgodovinski spomin izbrisal.

Naslikal
dr. Karlin Herbert

sreski načelnik v pok. in lastnik rojstne hiše kompon.
brator dr. Iparcevič, Sentjurt hšt 19
roj. v Sentjurtu hšt. 25, 2. nov. 1884

Prva slika z dne 27. I. 1946, zadnja z dne 11. I. 1952 + $\frac{7}{VI}$

Naslovna stran akvarelnega bloka

Šentjur, Zgornji trg: pogled z vzhoda, 1949, akvarel, 15 x 22 cm

Šentjur, Zgornji trg: pogled s severa, 1949, akvarel, 15 x 22 cm

Hrastnikova kapela, edini slikoviti objekt v Spod. trgu, ki jo nameravajo podreti, da bi pridobili prostor pred popolnoma zaroženim žadruž. olomom. Vnjej je kip presvet. Srca Jezusovega. Topo la sem sam vsadil 1. 1928. — Od juna 16. nov. 1951.

Šentjur, gostilna Kukovič: skica prvotne gostilne Kukovič, 1953, skica, 15 x 22 cm (nalepljeno v akvarelni blok)

Šentjur, Kulturni dom Šentjur (bivši Katoliški dom pred prezidavo): pogled z jugozahoda, 1948, akvarel, 15 x 22 cm

Pri Janžeku sedaj Hrastnik h. št. 1, nekdanj last pla-
ninske gospode Petazzi in
gostilna pri. Kajzarj in ustanov. 1838. h. št. 2
od juna 5. IV. 1949 HK

na desno zadaj fanovška uta in hlev.

Šentjur, Zgornji trg: pogled s pokopališča, 1948, akvarel, 15 x 22 cm

Šentjur, Zgornji trg: pogled z juga, 1952, akvarel (tempera), 15 x 22 cm (nalepljeno v akvarelni blok)

*Šentjur, Zgornji trg: pogled na hišo Ulica skladateljev Ipavcev 19,
1948, akvarel (tempera), 15 x 22 cm*

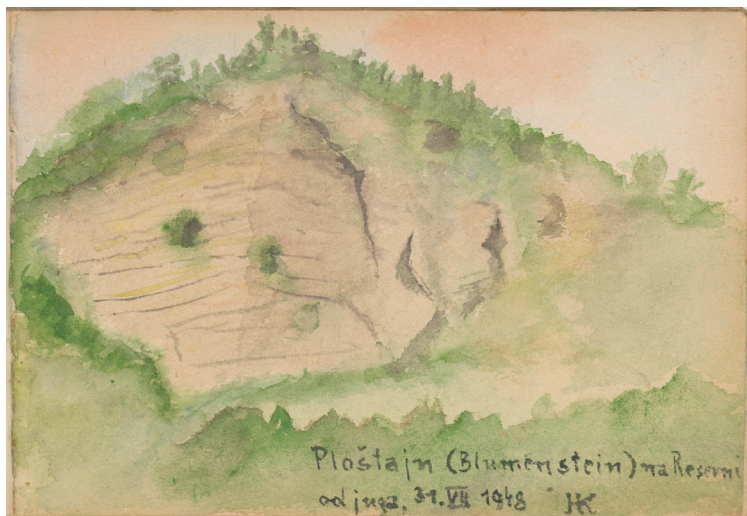

*Šentjur, Zgornji trg: pogled s severovzhodnega okna kaplanije,
1952, akvarel (tempera), 15 x 22 cm*

Pri "Oficirju" pod Resevom, Sibenik 3120.
Tvoja živel oficir v Napolionovih časih Franc
Kopriča. Kamnita miza pred hišo ima
spodaj letnico 1810 FK od severa

Naslikana od sev. 31 VII 1948 HK

Šibenik (stena Male Resevne, Šentjur), lokacija gradu Ploštajn (Blumenstein) iz 12. stol.: pogled z juga, 1948, akvarel, 15 x 22 cm

Rifnik, razvaline gradu Rifnik (Reicheneck) iz 13. stol.: pogled z juga, 1950, akvarel, 15 x 22 cm

*Vinski Vrh pri Šmarju, cerkev sv. Barbare: pogled s severa,
1948, akvarel, 15 x 22 cm*

*Botričnica, vas s cerkvijo Marije sedem žalosti: pogled z jugozahoda,
1949, akvarel, 15 x 22 cm*

Dr. Herbert Kartin je v spominu starih Šentjurčanov nedostopen mož svojeglavih nazorov. Njegovo življenje je ubiralo samotne poti, na katerih mu je le malokdo prihajal naproti. V naši zavesti je predvsem dejstvo, da je kupil in živel v Ipavčevi hiši in da je bila po njegovi zaslugi hiša obnovljena s pečatom velikega slovenskega arhitekta Jožeta Plečnika. Odkritje, da se je v njegovi zapuščini ohranila skicirka z akvareli podob Šentjurja in bližnje okolice, nastalih sredi 20. stoletja, je narekovalo odločitev za razstavo in obuditev spomina na našega rojaka. Zato sem se napotila na INDOK center Ministrstva za kulturo, kjer so v letu kulturne dediščine izdali odlično publikacijo Akvareli, dokumenti dediščine in v kateri so našla svoje mesto likovna dela našega Kartina. Prijazen odziv uslužbencev centra in še posebej vodje mag. Ksenije Kovačec

Naglič, je bil razlog, da lahko zdaj ta izjemen dokument časa predstavimo širši javnosti.

Da smo lahko nekoliko odstranili tančice skrivnosti, ki prekrivajo življenje dr. Herberta Kartina, sta zaslužna dr. Borut Batagelj z opisom njegove življenjske zgodbe in Jože Rataj, ki se v zadnjem času bolj poglobljeno ukvarja z zgodovino Ipavčeve hiše v Zgornjem trgu.

V imenu vseh mojih soobčanov, ki se zavedajo pomembnosti ohranjanja šentjurske kulturne dediščine, se vam najlepše zahvaljujem za sodelovanje pri pripravi razstave in izdaji spremljajočega kataloga.

Anita Koleča,
JSKD OI Šentjur

Organizator razstave:

JSKD OI Šentjur v sodelovanju z INDOK centrom MK RS in Razvojno agencijo Kozjansko

Postavitelj razstave:

Anita Koleša in Kvirina Martina Zupanc

Izdajatelj kataloga:

JSKD OI Šentjur

Uredila:

Anita Koleša

Fotografije:

INDOK center, direktorat za kulturno dediščino, Ministrstvo za kulturo

in Zgodovinski arhiv Celje

Oblikovanje:

Kvirina Martina Zupanc

Tisk:

Prograf, Branko Mlakar s. p.

Naklada:

200 kom

Program območne izpostave finančno podpira Občina Šentjur.

JSKD
Območna izpostava Šentjur

OBČINA ŠENTJUR

**RAZVOJNA AGENCIJA
KOZJANSKO**

